

ISSN (Print): 2304–5809
ISSN (Online): 2313–2167

Науковий журнал
«МОЛОДИЙ ВЧЕНИЙ»

№ 10 (62) жовтень 2018 р.

Редакційна колегія журналу

Сільськогосподарські науки

Базалій В.В. – д-р с.-г. наук
Балашова Г.С. – д-р с.-г. наук
Клименко М.О. – д-р с.-г. наук
Коковіхін С.В. – д-р с.-г. наук
Лавриненко Ю.О. – д-р с.-г. наук
Писаренко П.В. – д-р с.-г. наук

Біологічні науки

Ходосовцев О.Є. – д-р біол. наук

Історичні науки

Змерзлий Б.В. – д-р іст. наук

Юридичні науки

Бернацька Н.І. – канд. юрид. наук
Стратонов В.М. – д-р юрид. наук

Політичні науки

Наушкіна С.М. – д-р політ. наук
Яковлев Д.В. – д-р політ. наук

Педагогічні науки

Козяр М.М. – д-р пед. наук
Рідей Н.М. – д-р пед. наук
Федяєва В.Л. – д-р пед. наук
Шерман М.І. – д-р пед. наук
Шипота Г.Є. – канд. пед. наук

Філологічні науки

Шепель Ю.О. – д-р філол. наук

Філософські науки

Лебедева Н.А. – д-р філос. в галузі культурології

Технічні науки

Грищенко Д.С. – канд. техн. наук
Дідур В.А. – д-р техн. наук
Шайко-Шайковський О.Г. – д-р техн. наук

Економічні науки

Іртищева І.О. – д-р екон. наук
Козловський С.В. – д-р екон. наук
Шапошников К.С. – д-р екон. наук

Медичні науки

Нетюхайло Л.Г. – д-р мед. наук
Пекліна Г.П. – д-р мед. наук

Ветеринарні науки

Морозенко Д.В. – д-р вет. наук

Мистецтвознавство

Романенкова Ю.В. – д-р мистецт.

Психологічні науки

Шаванов С.В. – канд. псих. наук

Соціологічні науки

Шапошникова І.В. – д-р соц. наук

Географічні науки

Пилипенко І.О. – д-р географ. наук
Мальчикова Д.С. – д-р географ. наук

Міжнародна наукова рада

Arkadiusz Adamczyk – Professor, dr hab. in Humanities (Poland)
Giorgi Kvinikadze – PhD in Geography, Associate Professor (Georgia)
Janusz Wielki – Professor, dr hab. in Economics, Engineer (Poland)
Javad Khamisabadi – Professor, PhD in Industrial Management (Iran)
Inessa Sytnik – Professor, dr hab. in Economics (Poland)
Вікторова Інна Анатоліївна – доктор медичних наук (Росія)
Глушченко Олесь Анатоліївна – доктор філологічних наук (Росія)
Дмитрієв Олександр Миколайович – кандидат історичних наук (Росія)
Марусенко Ірина Михайлівна – доктор медичних наук (Росія)
Швецова Вікторія Михайлівна – кандидат філологічних наук (Росія)
Яригіна Ірина Зотовна – доктор економічних наук (Росія)

Повний бібліографічний опис всіх статей журналу представлено у:
Національній бібліотеці України імені В.В. Вернадського,
Науковій електронній бібліотеці Elibrary.ru

Журнал включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз:
РИНЦ, ScholarGoogle, CiteFactor, Research Bible, Index Copernicus.
Index Copernicus (IC™ Value): 4.11 (2013); 5.77 (2014); 43.69 (2015); 56.47 (2016)

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 18987–7777Р від 05.06.2012 р.,
видане Державною реєстраційною службою України.

Обкладинка журналу присвячена 100-річному ювілею створення Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, до створення і розвитку якого був причетний, зокрема, академік і засновник Української академії наук Володимир Вернадський. Історія навчального закладу починає свій відлік з 14 жовтня 1918 року, після прийняття Постанови Кримського Крайового Уряду «Про заснування Таврійського університету». У листопаді 2015 року ТНУ імені В.І. Вернадського переміщено з анексованого Криму до Києва.

ЗМІСТ**ТЕХНІЧНІ НАУКИ**

- Гринь С.О., Босюк А.С., Лаптії О.О.**
Утилізація і вторинне використання смартфонів – шляхи запобігання екологічній катастрофі.....407
- Гринь С.А., Дреева А.С., Кызынгашева А.А.**
Проблемы утилизации твердых бытовых отходов в Украине.....411
- Гринь С.А., Козлова А.М., Кочетов Н.С.**
Электроэнергия в Украине: проблемы и перспективы внедрения ресурсосберегающих технологий.....415
- Дуюн А.І., Гринь С.О.**
Утилізація гальванічних відходів.....419
- Дядюра В.В., Поіщук І.А.**
Забезпечення живлення шкафів телемеханіки кранових пунктів за допомогою фотоелектричних станцій.....422
- Катенін В.Д., Василенко А.О., Гринь С.О.**
Криза літєвих акумуляторів.....425
- Ковтун М.Р., Якимчук В.С.**
Принципи проектування інтерфейсу додатку «DietApp» для визначення раціону харчування та відстеження активності в спортивному залі на платформі ОС IOS...429
- Короленко В.М., Сильчук Т.А.**
Сенсорний маркетинг як інновація в індустрії готельного господарства.....433
- Мясіщев О.А., Судома І.В.**
Вдосконалення алгоритму ранжування та індексації сайтів.....436
- Сподар К.В., Карбівнича Т.В., Карпенко З.П., Кібець Т.М.**
Товарознавча оцінка якості кисломолочного напою айрану підвищеної біологічної цінності.....439
- Тищенко Л.М., Шахворостова В.М.**
Дослідження властивостей та процесів окислення пташиних жирів.....444
- Юрченко С.А., Шабельська І.І.**
Удосконалення рецептурного складу бісквітного напівфабрикату з використанням мультизернового борошна.....448

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

- Батиченко С.П., Мельник Л.В., Щербань А.Д.**
Львівщина як осередок розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні.....452

**ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ
ТА СПОРТ**

- Бугаевский К.А.**
Начало занятий спортом и сроки наступления менархе456

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Чорна І.В., Дроник Г.В., Рогозинський М.С.**
Біологічне значення показників системи антиоксидантного захисту при оцінці безпечності вживання генетично модифікованих організмів.....461

МЕДИЧНІ НАУКИ

- Ждан В.М., Іваницький І.В., Шлаккіна Л.М.**
Вираженість остеопенічних змін в залежності від ступеню фіброзу печінки.....470
- Мочалов Ю.О., Гелуненко О.О., Капелюшна Г.В., Мочалов О.О.**
Ціна основних стоматологічних матеріалів як фактор впливу на доступність стоматологічної допомоги для населення України в 2013-2017 рр.....473
- Неведомська Є.О., Писарев О.О.**
Фізична реабілітація при артрозі тазостегнового суглоба.....477

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

- Баклашова Т.М., Боженко Ю.О.**
Діяльність похідних груп ОУН на Донбасі: сучасний стан історіографії проблеми.....482

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

- Філіппова О.Н.**
Творчество Анри Руссо – художника-самоучки (1844-1910).....486
- Філіппова О.Н.**
Натюрморт в творчестве Поля Сезанна (1839-1906).....495
- Павлова А.О.**
Художне ткацтво як різновид декоративно-прикладного мистецтва. Характерні особливості кралецького ткацтва.....502
- Семенюк І.М.**
Європейська мода ХХ століття: особливості розвитку явища505
- Шух Г.В.**
Значущість законів перспективи у процесі вивчення пейзажного жанру.....509

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

- Скорубська Х.Р.**
Танцювальні театри 60-х років ХХ ст. на прикладі Judson Dance Theatre.....515

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Бідюк Н.М., Колесник М.І.**
Умови правильного інтонаційного оформлення англійського висловлювання під час навчання студентів мовних спеціальностей вищої школи.....519

УДК 612.75:615.8

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПРИ АРТРОЗІ ТАЗОСТЕГНОВОГО СУГЛОБА

Неведомська Є.О., Писарев О.О.

Київський університет імені Бориса Грінченка

В українців серед захворювань суглобів на першому місці за поширеністю – артроз тазостегнового суглоба. Хворі на артроз тазостегнового суглоба у результаті швидкого прогресування захворювання часто стають інвалідами ще у працездатному віці. Це підкреслює актуальність фізичної реабілітації хворих на артроз тазостегнового суглоба. У статті розкрито доцільність фізіотерапевтичних засобів при артрозі тазостегнового суглоба та обґрунтовано ефективну дію комплексної індивідуальної програми реабілітації хворих при цьому захворюванні.

Ключові слова: артроз, тазостегновий суглоб, артроз тазостегнового суглоба, фізична реабілітація, індивідуальна програма реабілітації.

Постановка проблеми. У людини тазостегновий, або кульшовий, суглоб (лат. *articulatio coxae*) є другим за розміром після колінного суглоба [11; 12]. У зв'язку з тим, що людина в результаті еволюції встала на дві ноги, кульшовий суглоб у неї є основним опорним і амортизаційним суглобом. Тазостегновий суглоб (ТСС) здійснює рухи стегна у всіх трьох площинах [2]. Умовами для забезпечення рухів стегна є: нормальний тонус прилеглих м'язів, цілісність суглобових структур, повноцінне їх кровопостачання, еластичність суглобового хряща, оптимальний обсяг і склад внутрішньосуглобової рідини. За відсутності цих умов в суглобовому хрящі формуються дистрофічні зміни, що носять необоротний характер. На початковій стадії погіршується живлення суглобового хряща, що призводить до його витончення. В силу подальших трофічних порушень негативним змінам піддається субхондральна (розташована під хрящем) кістка. Усередині головки стегнової кістки формуються патологічні порожнини (кісти), а на її поверхні – кісткові розростання (остеофіти). В результаті анатомічна відповідність, або конгруентність, суглобових поверхонь втрачається, що незмінно приводить до рухових порушень [14].

За даними вітчизняної та зарубіжної літератури, серед дегенеративно-дистрофічних захворювань тазостегнового суглоба найчастіше зазначається артроз, або коксартроз, який складає від 25% до 77% [15]. Це захворювання є частою причиною розвитку інвалідності серед усіх захворювань кульшового суглоба. Це пояснюється дегенеративними (руйнування) і дистрофічними (порушення живлення) процесами в цьому суглобі. З віком суглобовий хрящ, що покриває головку стегнової кістки, починає втрачати свою пружність і еластичність, в ньому знижується вміст води, сповільнюються процеси заміни старих клітин на нові. Все це призводить до того, що хрящ під дією навантажень поступово стирається, стає тоншим і вже не може забезпечувати гладкий рух головки стегнової кістки у вертлюжній западині. Болісний процес ускладнюється тим, що одночасно зі стоншенням хряща зменшується вироблення внутрішньосуглобової рідини, яка грає роль мастила. Тертя кістки об кістку призводить до розвитку асептичного (неінфекційного) запалення в порожнині суглоба. У відповідь на це по краях суглобових поверхонь починають з'являтися кісткові вирости, які є за-

хисною реакцією організму і зменшують обсяг рух у хворому суглобі [13].

Молоді працездатні люди хворіють на артроз тазостегнового суглобу (АТСС) через вплив на суглоб несприятливих факторів: інтенсивних фізичних навантажень, травм, ожиріння [16]. Проте, найчастіше АТСС діагностується у людей середнього і похилого віку. До 45 років це захворювання частіше зустрічається у чоловіків, а після 45 років – у жінок [15].

Будь-яке неблагополуччя в кульшовому суглобі проявляє себе у вигляді больового синдрому, що супроводжується обмеженням рухливості суглоба. Це позбавляє хворих можливості активної професійної діяльності та погіршує їхню якість життя у зв'язку з обмеженням рухової активності. В період пізніх стадій АТСС у хворих прогресує атрофія м'язів, укорочення кінцівки на фоні сильного больового синдрому, що призводить до інвалідизації людини. Показники інвалідизації при АТСС у три рази перевищують аналогічні при патології колінного суглоба і у сім разів – гомілковостопного суглоба. Хворі на артроз тазостегнового суглоба у результаті швидкого прогресування і виникнення функціональної недостатності цього суглоба часто стають інвалідами ще у працездатному віці [9].

Згідно з медичною статистикою ураження тазостегнового суглобу займає перше місце за поширеністю в нашій країні [16]. Дані, що артроз тазостегнового суглоба в 60% випадків веде до зниження працездатності і в 11,5% – до інвалідності [9; 13; 14; 15], підкреслюють актуальність фізичної реабілітації хворих на артроз тазостегнового суглоба.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є обґрунтування ефективної дії комплексу засобів фізичної реабілітації хворих на артроз тазостегнового суглоба.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Корекція дефектів хряща кульшового суглобу часто вимагає проведення складних хірургічних операцій [5] і тривалого періоду реабілітації [9]. Тому науковці світу розробляють альтернативні методи відновлення цього суглобу [13].

Дослідники з Базельського університету і Університетської Клініки Базеля під керівництвом професора Івана Мартіна для усунення дефектів хрящової тканини суглобових поверхонь людини запропонували використовувати клітини

норової перегородки [13]. Інноваційним методом відновлення кульшового суглоба є MSK-терапія, заснована на ключових особливостях стовбурових клітин: недиференційність (неналежність до будь-якої конкретної тканини), а, отже, вони мають здатність розмножуватися і розвиватися в спеціалізовані клітини різних тканин. Ефективність MSK-терапії була підтверджена численними дослідженнями європейських і американських університетів [10].

Особливе місце в системі фізичної реабілітації при артрозі ТСС займає програма, розроблена доктором Бубновським [3]. Професор С.М. Бубновський розробив методику лікування артрозу ТСС під терміном «кінезіотерапія», засновану на лікуванні суглобів рухом. Система Бубновського, або лікування за допомогою кінезіотерапії, полягає у виконанні спеціально розроблених вправ на багатфункціональних тренажерах антигравітаційного та декомпресійного характеру. Коли виконуються спеціальні вправи за методикою кінезіотерапії, в роботу зміцнення включаються м'язи, зв'язки, сухожилля, судини, серце, органи дихання, ендокринна та нервова система; активується система саморегуляції і репарації в організмі [17].

На сьогодні багатьма дослідниками і лікарями розроблено комплекси вправ в реабілітації тазостегнового суглоба, ураженого артрозом різних стадій [1; 4; 8]. Котешовою І.О. запропоновано методику лікувальної фізичної культури при остеоартрозі ТСС [7]. Кальниболоцький Ю. при деформуючому артрозі ТСС пропонує методику лікувальної фізкультури та самомасажу [6].

В сучасній фізіотерапії використовуються різноманітні методи, що дозволяють впливати на етіопатогенетичні і клініко-симптоматичні ланки патологічного процесу у пацієнтів, які страждають на артроз ТСС [15]. Включення фізіотерапевтичних засобів у програму реабілітації артрозу ТСС спрямоване на досягнення анальгетичного, протизапального і репаративно-регенеративного ефекту, відновлення функціональної активності уражених суглобів і, як результат, підвищення якості життя пацієнтів.

Як зазначалося, ознаками артрозу ТСС є сильний біль, деформована суглобова поверхня, порушення рухливості. З метою комплексного впливу на ці ознаки при артрозі ТСС дослідники пропонують використовувати магнітотерапію для нейроміостимулювального, вазоактивного (чинник, який впливає на тонус і діаметр просвіту кровоносних судин, особливо артерій) і регенеративного впливу [15]. Широкого застосування знайшли в терапії патології суглобів методи фототерапії, такі як лазерне випромінювання (гелій-неоновий лазер (0,5-2 мВт/см², 5-8 хв, 15 процедур), інфрачервоний лазер (1000-1500 Гц, 6-10 Вт в імпульсі, 6-8 хвилин, 10 процедур)), опромінення уражених суглобів інфрачервоним і поляризованим світлом [16].

Аналіз літератури дав змогу встановити, що найбільша кількість досліджень припадає на користь лікувальної фізкультури, масажу та самомасажу, а також фізіотерапевтичних методів, зокрема, кризьшкірної електронейростимуляції, нейром'язової електростимуляції, ультразвукової терапії і бальнеотерапії при артрозі ТСС. Інші методи фізіотерапії, ймовірно внаслідок досить високої вартості обладнання і процедур, за-

лишаються важкодоступними широким верстам, що ускладнює проведення подальшої масштабної оцінки факторів. Як зазначає Д.О. Матюшенко, «рівня чутливості пацієнтів на ідентичний фізіотерапевтичний вплив, наявність широкого спектру супутніх захворювань і проведення більшості досліджень на малих вибірках обумовлюють низький рівень доказовості фізіотерапії, що обмежує можливість її включення в провідні протоколи лікування остеоартритів, однак, не спростовує високу ефективність в окремих хворих» [9, с. 209].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання лікування та реабілітації хворих на артроз ТСС і дотепер залишається ще далеко невирішеним, незважаючи на те, що існує значний арсенал фізичних методів та засобів відновлення. Це підтверджується Національним інститутом здоров'я і надання допомоги (NICE, Великобританія), який констатує, що кількість хірургічних втручань із заміни уражених артритами тазостегнових суглобів продовжує неухильно збільшуватися [9]. Зазначене свідчить про недостатню ефективність нехірургічних засобів лікування, що призводить до закономірного збільшення кількості ускладнень, за яких ефективним залишається лише радикальний вплив – хірургічна операція. Вищесказане робить актуальним удосконалення лікувально-реабілітаційних заходів при артрозі ТСС, які дозволять підвищити ефективність лікування, оптимізувати терміни реабілітації і покращити самопочуття пацієнтів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фізична реабілітація при артрозі тазостегнового суглоба спрямована на посилення кровообігу в зоні ураження, укріплення м'язового апарату ТСС, збільшення рухливості в ньому та загальне зміцнення організму.

Пропонуємо Комплексну програму фізичної реабілітації при артрозі тазостегнового суглоба (див. схему 1), вплив якої ми досліджували у пацієнтів Київської міської клінічної лікарні № 18.

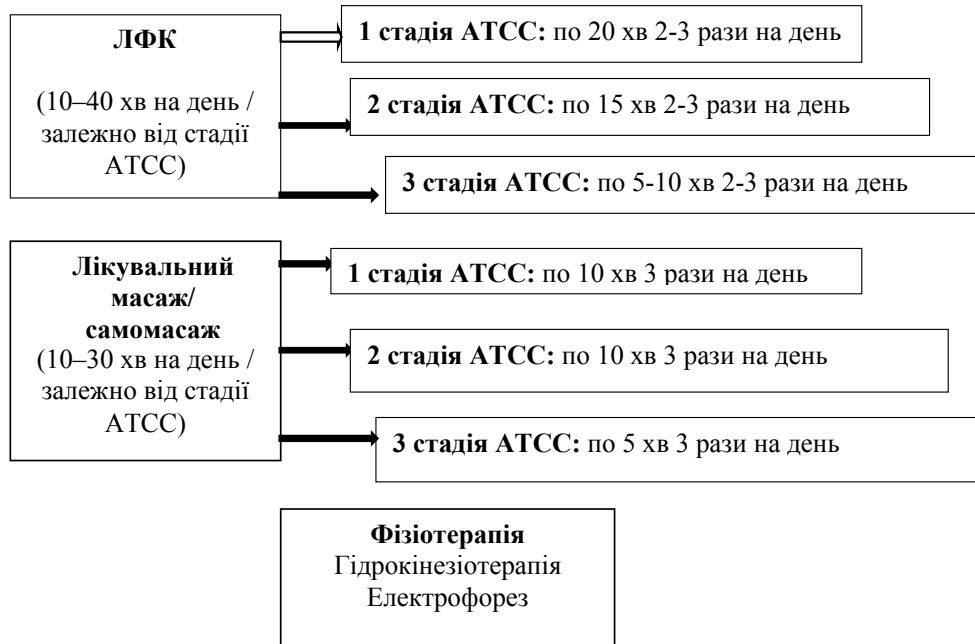
Лікувальна дія ЛФК на організм хворого при артрозі ТСС здійснюється шляхом взаємодії нервової і ендокринної систем. Будь-яке скорочення м'язів подразнює закладені в них численні нервові закінчення і потік імпульсів з них, а також з пропріорецепторів м'язових волокон спрямовуються у ЦНС: моторну зону кори великих півкуль. Збуджені ділянки моторної зони кори великих півкуль через відповідні вегетативні центри забезпечують регуляцію і перебудову діяльності відповідних посмугованих скелетних м'язів, кісток та їх з'єднань, а також внутрішніх органів. Одночасно у цьому процесі бере участь і гуморальна регуляція завдяки продуктам обміну речовин, що виникають у м'язах, потрапляють у кров і діють на нервову систему (безпосередньо на центри і через хеморецептори) та ендокринні залози, викликаючи виділення гормонів. Під час виконання фізичних вправ виділяються ендорфіни, які впливають на відповідні ділянки у проміжному мозку і викликають приємні відчуття. Внаслідок такої дії покращується емоційний стан хворого, що позитивно відбивається на хід фізичної реабілітації. Таким чином, інформація про роботу м'язів по нервових і гуморальних шляхах

Комплексна програма фізичної реабілітації хворих при артрозі тазостегнового суглоба (АТСС)

Завдання фізичної реабілітації:

- запобігти прогресуванню хвороби;
- зменшення болю;
- розвантаження пошкодженого суглоба;
- посилення крово- та лімфообігу в зоні ураження;
- покращення трофічних процесів у пошкоджену суглобі;
- розслаблення м'язів, усунення контрактур і збільшення амплітуди рухів;
- зміцнення м'язового корсету навколо суглоба;
- збільшення безболісної рухливості ТСС;
- зменшити надлишкову масу тіла (за необхідності);
- корекція постави (за необхідності);
- покращення загального фізичного та емоційного стану.

Зміст фізичної реабілітації



Критерії виконання завдань:

- Відсутність протипоказань для ЛФК, масажу, фізіотерапії.
- Свідома і активна участь хворого у лікуванні.
- Індивідуальний підхід до пацієнта.
- Комплексність, поступовість та систематичність виконання.

Схема 1. Комплексна програма фізичної реабілітації при артрозі тазостегнового суглоба

надходить у ЦНС і центр ендокринної системи (гіпоталамус), інтегрується, а потім ці системи регулюють функцію і трофіку кісток, м'язів, суглобів та у цілому внутрішніх органів організму.

Лікувальний масаж при артрозі тазостегнового суглоба сприяє зменшенню болю, поліпшенню крово- і лімфообігу, покращенню трофічних процесів у ТСС, розслабленню м'язів, усуненню контрактур і збільшення амплітуди безболісних

рухів, відновленню функціональності синовіальної рідини у ТСС, відновленню цілісності гіалінового хряща, зміцненню м'язів і зв'язок, що забезпечують роботу тазостегнового суглоба, поліпшення рухливості і функціонування ТСС.

Для розігріву всіх м'язів тіла насамперед доцільно зробити масаж спини. Завдяки цьому розганяється кров, покращується обмін речовин. Після цього потрібно «пропрасувати» вдавлювальними

рухами стегно. Після виконання описаних заходів можна починати масажувати хворий суглоб – ТСС. Його потрібно розтирати долонями, фалангами чотирьох пальців. Великим пальцем потрібно зробити колове розтирання хворого суглоба. Мануальні заходи важливо робити акуратно, повільними рухами, без прикладання великих зусиль. Масаж проводиться тричі на день по 10 хвилин. В кінці кожного сеансу потрібно обов'язково виконати заключне заспокійливе погладження.

Навчають хворого на АТСС особливостям самомасажу. У цьому випадку застосовуються практично всі прийоми масажу: розтирання, погладження, поплескування, биття, розминка суглоба. Але всі рухи повинні бути вкрай обережними. Кожен з цих прийомів необхідно виконувати не більше 3 разів. Якщо масаж проводиться в області спини, то тут рухи потрібно починати від центру і вести до периферії. Що стосується стегна, то тут рухи спрямовані до паху. Тривалість самомасажу при АТСС не повинна перевищувати 10 хвилин. Загалом, процедури необхідно робити щодня по 3 рази. Курс терапії триває 3 тижні.

Дуже корисно виконувати вправи у воді. Зниження власної ваги в поєднанні з опором водного

середовища одночасно розвантажує ТСС, полегшує рухи і збільшує навантаження на м'язи. У результаті підвищується сила і витривалість м'язів тазостегнового суглоба, зменшуються больові відчуття.

Фізичний реабілітолог має контролювати стан пацієнта та виконання індивідуальної реабілітаційної програми, у разі потреби, своєчасно вносити необхідні корективи.

Висновки з даного дослідження. Комплексну реабілітаційну програму, яка поєднує в собі ЛФК, масаж / самомасаж і фізіопроцедури, необхідно виконувати щоденно, поки хворий знаходиться в стаціонарі. Це забезпечить зміцнення м'язового корсету, поліпшення скоротливої функції м'язів, відновлення рухової функції тазостегнового суглоба. Після 14-ти денного курсу використання пацієнтами з артрозом ТСС розробленої нами програми комплексної фізичної реабілітації у них спостерігалася позитивна динаміка, що засвідчило ефективність цієї програми.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі пов'язані в практичній реалізації розробленої індивідуальної програми комплексної фізичної реабілітації хворих з артрозом тазостегнового суглоба.

Список літератури:

1. Андрійчук О.Я. Лікувальна фізична культура при остеоартрозах / О.Я. Андрійчук // Спортивна наука України. – 2011. – № 3. – С. 96-105.
2. Анисимова Е.А., Юсупов К.С., Анисимов Д.И., Бондарева Е.В. Морфология костных структур вертлужной впадины и бедренного компонента тазобедренного сустава // Саратовский научно-медицинский журнал. – 2014. – № 10(1). – С. 32-38.
3. Бубновский С.М. Правда о тазобедренном суставе: Жизнь без боли / С.М. Бубновский. – М.: Эксмо, 2011. – 192 с.
4. Гончаров Н.А. Значение лечебной физической культуры в лечении остеоартроза крупных суставов / Н.А. Гончаров // Лечебная физкультура и спортивная медицина. – 2011. – № 10. – С. 46-51.
5. Зарайский А.С. Тотальное эндопротезирование тазобедренного сустава при диспластическом коксартрозе III-IV стадии [Текст]: автореф. дис. ... канд. мед. наук: 14.01.21 / А.С. Зарайский. – Москва, 2007. – 24 с.
6. Кальниболотський Ю. Лікувальна фізкультура і самомасаж при деформуючому артрозі тазостегнового суглобу / Ю. Кальниболотський // Валеологія. – 2007. – № 5/6. – С. 38-39.
7. Котешева И.А. Методика лечебной физической культуры при остеоартрозе тазобедренного сустава / И.А. Котешева // Лечебная физкультура и спортивная медицина. – 2012. – № 3(99). – С. 56-61.
8. Лікувальна фізична культура при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату: анот. бібліогр. покажч. трьома мовами / уклад. Грина Свістельник. – Л.: [б. в.], 2015. – 31 с.
9. Матюшенко Д.О. Патології суглобів з точки зору реабілітаційної медицини: проблеми та перспективи / Д.О. Матюшенко, Н.В. Хаймик, А.О. Мозоль, А.В. Ковтун // «Молодий вчений». – № 4(44). – 2017. – С. 208-211.
10. MSK-терапія. Електронний ресурс: <https://artroz.kiev.ua/uk/our-services/msk-terapiya-2/>.
11. Неведомська Є.О. Нормальна анатомія людини: навч. посіб. для практичних і самостійних робіт для студ. вищ. навч. закл. / Євгенія Олексіївна Неведомська. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2018. – 66 с.
12. Неведомська Є.О. Анатомія людини і спортивна морфологія: навч. посіб. для практичних і самостійних робіт для студ. вищ. навч. закл. / Євгенія Олексіївна Неведомська. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2018. – 77 с.
13. Поліщук В.Г., Неведомська Є.О. Сучасні методи реабілітації при ураженнях кульшового суглоба / В.Г. Поліщук, Є.О. Неведомська // Здоров'я, фізичне виховання і спорт: перспективи та кращі практики: Електронний збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 15 травня 2018 р., м. Київ / МОН України, Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, Факультет здоров'я, фізичного виховання і спорту; за заг. ред. Савченка В.М.; [редкол.: Лопатенко Г.О., Савченко В.М., Спесивих О.О., Білецька В.В., Бісмак О.В., Ясько Л.В.]. – Київ: Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2018. – С. 134-137.
14. Хитров Н.А. Остеоартроз. Совокупность клинических форм и сопутствующих заболеваний // RMZh. – 2015. – № 7. – С. 363.
15. Шищук В.Д. Теорія і практика реабілітації хворих з ураженнями м'язих тканин і суглобів нижньої кінцівки на етапі консервативного лікування: навчальний посібник / В.Д. Шищук, Б.І. Щербак, А.В. Шищук. – Суми: ТОВ «ВПП «Фабрика друку», 2014. – 96 с.
16. Шуба В.Й. Остеоартроз: рання діагностика та лікування / В.Й. Шуба // Український медичний часопис. – 2016. – № 1. – Електронний ресурс: <https://www.umj.com.ua/article/93870/osteartroz-rannya-diagnostika-ta-likuvannya>.
17. Yatsevskiy V.I., Nevedomska Ye.O. Kinesiotherapy is a non-surgical method of restoring the vertebral column / V.I. Yatsevskiy, Ye.O. Nevedomska // Здоров'я, фізичне виховання і спорт: перспективи та кращі практики: Електронний збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 15 травня 2018 р., м. Київ / МОН України, Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, Факультет здоров'я, фізичного виховання і спорту; за заг. ред. Савченка В.М.; [редкол.: Лопатенко Г.О., Савченко В.М., Спесивих О.О., Білецька В.В., Бісмак О.В., Ясько Л.В.]. – Київ: Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2018. – С. 185-188.

Неведомская Е.А., Писарев О.О.

Киевский университет имени Бориса Гринченко

ФИЗИЧЕСКАЯ РЕАБИЛИТАЦИЯ ПРИ АРТРОЗЕ ТАЗОБЕДРЕННОГО СУСТАВА

Аннотация

У украинцев среди заболеваний суставов на первом месте по распространенности – артроз тазобедренного сустава. Больные артрозом тазобедренного сустава в результате быстрого прогрессирования заболевания часто становятся инвалидами еще в трудоспособном возрасте. Это подчеркивает актуальность физической реабилитации больных артрозом тазобедренного сустава. В статье раскрыто целесообразность физиотерапевтических средств при артрозе тазобедренного сустава и обоснованно эффективное действие комплексной индивидуальной программы реабилитации больных при этом заболевании.

Ключевые слова: артроз, тазобедренный сустав, артроз тазобедренного сустава, физическая реабилитация, индивидуальная программа реабилитации.

Nevedomska Ye.O., Pisarev O.O.

Borys Grinchenko Kyiv University

PHYSICAL REHABILITATION WITH ARTHROSIS OF THE HIP JOINT

Summary

Ukrainians among the diseases of the joints in the first place in the prevalence – arthrosis of the hip joint. Patients with hip joint arthrosis as a result of the rapid progression of the disease often become disabled even at working age. This emphasizes the relevance of physical rehabilitation of patients with hip arthrosis. The article reveals the feasibility of physiotherapeutic agents for hip joint arthrosis and a reasonably effective action of a comprehensive individualized program for the rehabilitation of patients with this disease.

Keywords: arthrosis, hip joint, hip joint arthrosis, physical rehabilitation, individual rehabilitation program.

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

УДК 930.1:94(477)«1941/1943»

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОХІДНИХ ГРУП ОУН НА ДОНБАСІ: СУЧАСНИЙ СТАН ІСТОРІОГРАФІЇ ПРОБЛЕМИ

Баклашова Т.М., Боженко Ю.О.

Донбаський державний педагогічний університет

Статтю присвячено аналізу сучасного стану історіографії проблеми діяльності похідних груп ОУН (б) на Донбасі в роки Другої світової війни. Проаналізовано основні підходи вітчизняних істориків до висвітлення задач, які ставились перед похідними групами, та еволюції їх програмних положень. З'ясовано стан досліджень напрямів діяльності похідних груп, їх персонального складу та результатів. Здійснено огляд публікацій, у яких діяльність похідних груп ОУН на Донбасі є самостійною темою дослідження. Визначено недостатньо висвітлені аспекти проблеми та перспективи подальших досліджень в цьому напрямку.
Ключові слова: Друга світова війна, історіографія, рух Опору, Організація українських націоналістів, Донбас.

Постановка проблеми. Діяльність похідних груп, створених Організацією українських націоналістів під час Другої світової війни, є важливою складовою боротьби ОУН за незалежність України. Така діяльність проводилась як ОУН(м), так і ОУН(б), при цьому її напрями в цілому співпадали. Південь та Схід України були в центрі уваги таких похідних груп, незважаючи на дуже складні умови їхньої роботи. Серед тих регіонів, де діяльність похідних груп ОУН мала найбільшу результативність, був Донбас. Створене ОУН підпілля продовжувало діяти на Донбасі до середини 50-х рр. включно. При цьому саме на Донбасі відбувалась найбільш активна еволюція програмних ідей ОУН в бік їх демократизації та відходу від крайнощів націоналістичної ідеології. Вітчизняними науковцями здійснено значний обсяг роботи у вказаному напрямі, проте для подальших досліджень необхідно здійснити аналіз історіографії вказаної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історіографія діяльності ОУН на сьогодні є достатньо добре вивченою частиною загальної проблеми боротьби національного руху Опору. Практично всі наукові публікації вказаного напрямку мають в своїй структурі аналіз стану вивченості проблеми. Зокрема, в працях А. Кентія, В. Нікольського, І. Патриляка, Ю. Щура та ін. містяться докладні історіографічні нариси з цієї проблематики. Архівні фонди, які містять матеріали з вказаної проблеми, проаналізована в роботах О. Добровольського. Крім того, історіографія діяльності похідних груп ОУН на території Наддніпрянщини була самостійним предметом дослідження в статті В. Ухача.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на докладну розробку питання діяльності похідних груп ОУН на Донбасі та в цілому ґрунтовний аналіз історіографії діяльності ОУН на Сході України, історіографічні дослідження діяльності похідних груп ОУН на Донбасі на сьогодні не проводились.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз вітчизняної історіографії проблеми ді-

яльності похідних груп ОУН на Донбасі в роки Другої світової війни.

Виклад основного матеріалу. Похідні групи було створено влітку 1941 р. Організацією Українських Націоналістів із числа активу цієї організації та відомих українських громадських і культурних діячів, передусім із Західної України, а також з української еміграції. Їх метою було створення у центральних, південних та східних районах України під німецькою окупацією українських органів влади, місцевого самоврядування, культурних та просвітницьких організацій. Такі похідні групи формували обидва крила ОУН, як під керівництвом А. Мельника, так і революційною ОУН під керівництвом С. Бандери. Похідні групи ОУН(м) формувались переважно на території Польщі і згодом через законспіровані канали переправлялись на територію України. Ця підготовка велась під керівництвом провідника Крайової екзекутиви ОУН на західноукраїнських землях Я. Гайваса, а оперативне командування діяльністю похідних груп ОУН(м) здійснював О. Кандиба (О. Ольжич). Незважаючи на те, що передбачалась робота на всій території України, головною метою був Київ, де восени 1941 р. було зосереджено понад тисячу членів ОУН. Було створено Українську національну раду як прообраз національного парламенту, члени ОУН брати активну участь у створенні київської міської управи, розбудовували українське громадське і культурне життя. Проте вже наприкінці листопада нацистська окупаційна влада розпочала масові репресії проти членів похідних груп ОУН, більшість їх були знищені, деякі вціліли влились до складу УПА.

Похідні групи революційної ОУН під проводом С. Бандери формувались на території Західної України і так само вже з кінця червня 1941 р. вирушили в центральні та східні українські землі. Їх завдання були дещо ширші – крім організації місцевого самоврядування та культурного життя вони мали створити озброєне підпілля для подальшої боротьби з нацистськими окупантами. Їх чисельність була значно більшою, тому ор-

ганізаційно вони поділялись на три великі групи – «Північ», «Південь» та «Схід». З них група «Південь» мала завдання організувати підпілля в південній Україні. Очолювали групу З. Матла та Т. Семчишин, одним з її активних учасників та керівників був Є. Стахів. Група «Схід» під керівництвом М. Лемика мала діяти на території Харківщини. Так само вже з вересня 1941 почалися масові арешти членів похідних груп ОУН(р), тому значну частину їх діяльності довелося перенести в підпілля. В умовах підпілля діяльність похідних груп ОУН(р) була дещо змінена – було визначено Північний край з центром в Києві та Південний із центром у Дніпропетровську. До складу Південного краю входили Ворошиловградська та Сталінська області. Центр діяльності був перенесений на розбудову підпільної мережі та ведення активної пропаганди ідей незалежності України серед населення. Незважаючи на масові арешти, похідні групи ОУН(р) та організована ними підпільна мережа діяли до відступу німецької армії з території України. Похідна група, керівниками якої були Євген Стахів та Іван Клим, розпочала діяльність з лютого 1942 р., її організаційні центри знаходились в Маріуполі та Горлівці, хоча номінальним центром вважався Донецьк.

Не торкаючись в своїй доповіді історіографії діяльності ОУН та УПА в цілому, яка на сьогодні досить докладно висвітлена, зокрема, в працях І. Патриляка, спробуємо визначити найбільш змістовні роботи, що стосуються безпосередньо боротьби ОУН на Донбасі. Окреслюючи історіографію проблеми діяльності похідних груп ОУН на Донбасі, слід насамперед відзначити, що в Україні об'єктивні наукові дослідження цієї тематики розпочалися лише після здобуття незалежності. До кінця 1980-х рр. українські історики не мали можливості неупереджено розробляти цю тему, і публікації щодо ОУН носили виключно негативний характер. Проте в цей час з'являються спогади учасників подій та наукові праці вчених української діаспори. Серед таких праць насамперед слід відзначити спогади З. Матли [10], Є. Стахіва [14; 15] та Л. Шанковського [17]. Так, спогади З. Матли, хоча й не торкаються безпосередньо території Донеччини (його діяльність відбувалась в Дніпропетровську), дають яскраву картину учасника подій щодо організації роботи похідних груп та настроїв їх учасників. Спогади Є. Стахіва [14] являють собою докладну автобіографію з елементами історичного дослідження, де подається, зокрема, значна кількість матеріалів про діяльність похідної групи Є. Стахіва на Донеччині (розділ «Земля, яку відкрив душею»). Книга «Останній молодогвардієць», присвячена розвінчанню історичного міфу про «Молоду гвардію», хоча й не є фаховим науковим дослідженням в чистому вигляді, також містить велику кількість корисних матеріалів. Зокрема, саме у вказаних та більш ранніх роботах Є. Стахіва проаналізовано зміну в ідеології ОУН, здійснену під впливом місцевих реалій на Східній Україні, в тому числі відхід від жорстко націоналістичної позиції та розуміння необхідності рівноправ'я всіх національностей в Україні. Натомість праця Л. Шанковського [17] є повноцінним науковим дослідженням, що спирається переважно на документи ОУН та спогади учасників націоналістичного підпілля. Хоча пере-

важно дослідник торкається ідеологічних та організаційних моментів роботи похідних груп, в книзі достатньо матеріалу і про конкретну роботу похідних груп на Донбасі.

Після здобуття Україною незалежності вивчення діяльності ОУН значною мірою активізувалось, і протягом 1991-2004 рр. переважно відбувалось збирання та опрацювання емпіричного матеріалу, в тому числі й зарубіжної української історіографії. Серед робіт цього періоду практично відсутні узагальнюючі дослідження щодо діяльності ОУН на Донбасі, за винятком публікацій місцевих краєзнавців у місцевій пресі. Щодо фахових робіт, які б спирались на вагомий архівний матеріал, слід відзначити перші в Україні дослідження діяльності підпільної боротьби ОУН А. Кентія [7] та І. Патриляка [12]. У вказаних працях серед іншого наявні також і відомості з діяльності похідних груп на Донбасі. Безпосередньо проблематика боротьби націоналістичного підпілля на Донбасі піднімалась в цей час в дослідженнях В. Семистяги [13] та В. Жмури [5]. Статтю В. Семистяги присвячено одному з найбільш помітних діячів просвітницького руху, що діяв на Донеччині в рамках роботи похідних груп – професора М. Бернацького. Загальний огляд напрямків діяльності похідних груп ОУН на Донбасі здійснено В. Жмурию, залучено значну кількість архівних матеріалів, проте огляд залишається поверховим через обсяг вказаної праці.

Важливим фактором, що актуалізував дослідження боротьби ОУН на Донбасі, стала діяльність робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН-УПА. У зв'язку із цією роботою з'явилась низка фахових досліджень ролі ОУН в окремих регіонах України. Своєрідним підсумком досліджень націоналістичного підпілля на Донбасі стала найбільш цінна на сьогоднішній день з огляду на використання великої кількості архівних джерел праця В. Нікольського [11], що є системним та послідовним висвітленням базових питань діяльності ОУН на Донбасі. В монографії здійснено глибокий аналіз наявних фактів, їх систематизацію, внаслідок чого вказана праця не втрачає актуальності і сьогодні. Так само актуальними та цінними з точки зору значної кількості використаних архівних джерел та віднайдених фактів є присвячені діяльності ОУН на Донбасі праці 2000-х років Ю. Щура [19], В. Семистяги [12], О. Добровольського [1; 2; 3; 4], В. Ковальчука [8]. В цих працях всебічно висвітлюється діяльність похідних груп, склад їх учасників, ідейна еволюція руху, формування мережі підпільних організацій, взаємостосунки із радянським партизанським рухом, місцевим населенням тощо. Залучено велику кількість фотодокументів, особистих листів, щоденникових записів тощо, які дають можливість значно глибше зрозуміти мотиви підпільників ОУН, що спонукали їх до розширення своєї роботи на Східній Україні. Дослідження вказаних авторів цінні ще й тим, що на основі місцевих краєзнавчих матеріалів вводять у науковий обіг інформацію про участь місцевого населення в діяльності похідних груп ОУН на Донбасі. Значну увагу приділено також участі похідних груп в організації роботи «Просвіти» на Донбасі та в культурному житті Донеччини в роки війни в цілому.

Вагоме значення має виданий у 2011 р. черговий том «Літопису УПА», присвячений діяльності ОУН та УПА на території Південно-Східної та Південної України [9]. Вказане видання цінне насамперед як важливе джерело фактів для подальших досліджень, оскільки містить значну кількість особистих джерельних матеріалів, документів ОУН щодо діяльності похідних груп, зокрема й на Донбасі, документів щодо подальшої долі учасників цих груп, зокрема Є. Стахів.

На сьогодні робота істориків із висвітлення діяльності похідних груп ОУН на Донбасі триває, передусім в галузі поглибленого дослідження конкретних аспектів цієї боротьби. Так, Я. Шолох досліджує соціальну базу ОУН в Східній Україні [18], О. Іщук та Н. Ніколаєва вивчають зміст роботи молодіжних організацій ОУН [6], у тому числі на території Східної України у повоєнний час, докладному історіографічному аналізу діяльності похідних груп,

у тому числі й на території Донбасу, присвячено публікацію В. Ухача [16]. Безумовно, в подальшому дослідження в цьому напрямі будуть продовжуватись.

Висновки і пропозиції. Отже, історіографія проблеми діяльності похідних груп ОУН на Донбасі на сьогодні має певні здобутки. Науковцями проаналізовано архівні та джерельні матеріали за темою, сформовано розуміння основних етапів та цілей діяльності похідних груп ОУН на Донбасі. Здійснено аналіз радянської історіографії даної проблеми, окреслено її ідеологічну заангажованість та спростовано найбільш сфальсифіковані твердження. Робились спроби проаналізувати результати роботи похідних груп ОУН, еволюцію ідеології їх учасників. Проте залишаються ще недослідженими багато персоналій учасників похідних груп, стан взаємозв'язків із місцевим населенням, чим і визначаються подальші перспективи досліджень в даному напрямку.

Список літератури:

1. Добровольський О. «Просвіта» під багнетом. – Слов'янськ, 2007. – 68 с.
2. Добровольський О. ОУНівське підпілля Донеччини. – Павлоград, 2009. – 120 с.
3. Добровольський О. Оунівське підпілля Донеччини. – Слов'янськ, 2008. – 118 с.
4. Добровольський О. Українське відродження на Донбасі в роки Другої світової війни // Діяльність підпілля ОУН на Сході України: Зб. статей / Упоряд. П.В. Хобот. – Дніпропетровськ, 2010. – С. 14-20.
5. Жмура В. ОУН в Донбасі. 1941-1943 // Вісті комбатанта. – 2000. – Ч. 1. – С. 74-77.
6. Іщук О., Ніколаєва Н. Діяльність молодіжних структур ОУН у повоєнні роки (1945-1948 рр.): деякі аспекти проблеми // Український визвольний рух: наук. зб. – Львів, 2006. – Збірник 7. – С. 232-242.
7. Кентій А. Нариси історії Організації українських націоналістів (1941-1942). – К., 1999. – 202 с.; Кентій А. Українська повстанська армія в 1942-1943 роках. – К., 1999. – 281 с.
8. Ковальчук В. ОУН в Центральній, Південній та Східній Україні 1941-1950-ті рр. – К., 2011. – 80 с.
9. Літопис УПА. Нова серія. – Т. 18: Діяльність ОУН та УПА на території Центрально-Східної та Південної України / Ред. рада: П. Сохань (співголова), П.Й. Потічний (співголова), Г. Боряк, В. Лозицький, Р. Пиріг, Ю. Шаповал, О. Удод, С. Кокін, М. Посівнич; Упоряд.: О. Пагіря, В. Іванченко. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського; Видавництво «Літопис УПА»; Галузевий державний архів СБУ. – Київ; Торонто, 2011. – 1160 с.
10. Матла З. Південна похідна група. – Мюнхен, 1952. – 32 с.
11. Нікольський В.М. Підпілля ОУН(б) у Донбасі / НАН України. Інститут історії України. – К., 2001. – 178 с.
12. Патриляк І. Легіони українських націоналістів (1941-1942). – К., 1999. – 43 с.
13. Семистяга В. Нові документальні свідчення про національно-визвольний рух в Донбасі у роки Другої світової війни / В. Семистяга // Бахмутський шлях. – 2001. – № 3-4. – С. 186-189.
14. Стахів Є. Кризь тюрми, підпілля і кордони. Повість мого життя. – К., 1995. – 320 с.
15. Стахів Є. Останній молодогвардієць: атлас / Упорядн. В. Абліцов. – К., 2004. – 493 с.
16. Ухач В. Сучасна вітчизняна історіографія похідних груп ОУН(б) та ОУН(м) на Великій Україні (1941-1943 рр.) // Вісник державної архівної служби України. – 2015. – № 3. – С. 201-211.
17. Шанковський Л. Похідні групи ОУН (Причинки до історії похідних груп ОУН на центральних і східних землях України в 1941-1943 рр.). – Мюнхен, 1958. – 370 с.
18. Шолох Я. Соціальна база ОУН і УПА на Східній Україні та її вплив на еволюцію та ідеологію інтегрального націоналізму // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – 2004. – № 11. – С. 160-171.
19. Щур Ю. Нарис історії діяльності Організації українських Націоналістів на Східноукраїнських землях. – Запоріжжя, 2006. – 68 с.